

การพัฒนาการเรียนการสอน : วิชาเศรษฐกิจญี่ปุ่น (ศ. 365)*

อนงค์ ไรจน์วิชัย**

ข้อความทั่วไป

ปัจจุบันความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นเป็นเรื่องที่คนไทยให้ความสนใจและห่วงใยเป็นอย่างยิ่ง มีผู้สนใจศึกษาในแง่มุมต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง การศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจญี่ปุ่นในวงการศึกษาของไทยเริ่มต้นอย่างเป็นทางการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2513 ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดย ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ ในขณะนั้นได้ส่งเสริมให้อาจารย์ในคณะเศรษฐศาสตร์ไปศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจญี่ปุ่นที่ประเทศญี่ปุ่นเพื่อจะได้กลับมาสอนวิชานี้ในคณะ มีการเชิญอาจารย์จากประเทศญี่ปุ่นมาสอน บรรยายในวิชานี้ที่คณะเศรษฐศาสตร์อีกด้วย วิชาเศรษฐกิจญี่ปุ่น (Japanese Economy) จึงได้เปิดสอนในคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มาเป็นเวลาติดต่อกันถึง 16 ปีการศึกษาแล้ว

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาเกี่ยวกับญี่ปุ่นในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ของโครงการญี่ปุ่นศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา โดยการสนับสนุนทุนวิจัยจากมูลนิธิญี่ปุ่น ในปี พ.ศ. 2528—2529 การวิจัยการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาเศรษฐกิจญี่ปุ่น แบ่งเป็นสองตอน บทความนี้จะกล่าวถึงเฉพาะตอนที่หนึ่ง ซึ่งเป็นเนื้อเรื่องของการสอน สำหรับตอนที่สองซึ่งเป็นเทคนิคการสอน และการวัดผลการเรียนนั้นเป็นความถนัดของผู้สอนแต่ละคนจึงมิได้นำมาลงไว้ในหนังสือนี้

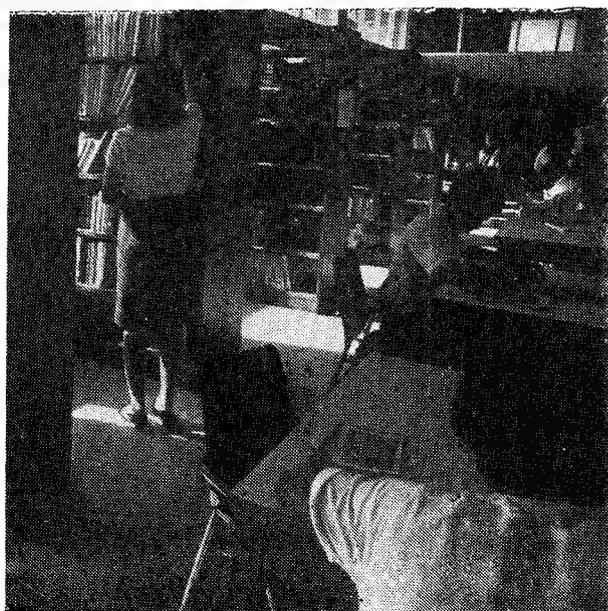
** อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การศึกษาวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อหารูปแบบและวิธีการศึกษาที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพที่สุดที่จะถ่ายทอดเนื้อหา ข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจญี่ปุ่นให้กับนักศึกษา ซึ่งมีโอกาสที่จะเป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นฐานสำคัญในการแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับญี่ปุ่นได้ในอนาคต ทั้งในแง่ผู้ปฏิบัติและเป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจญี่ปุ่นให้ผู้อื่นต่อไป

วิชาเศรษฐกิจญี่ปุ่นใช้รหัส ศ. 365 จัดอยู่ในวิชาหมวดเศรษฐศาสตร์การพัฒนาของคณะเศรษฐศาสตร์ มีฐานะเป็นวิชาเลือกจำนวน 3 หน่วยกิต ต้องผ่านพื้นฐานความรู้วิชาเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น (ศ. 210) หรือสอบได้วิชาเศรษฐศาสตร์ 1 (ศ. 211) และวิชาหลักเศรษฐศาสตร์ 2 (ศ. 212) มาก่อนจึงมีสิทธิ์เลือกเรียนได้ ปัจจุบันนี้ได้รับความสนใจจากนักศึกษาเป็นอันมากเพราะในแต่ละภาคการศึกษาจะมีผู้เลือกเข้าเรียนประมาณ 60 ถึง 80 คนเสมอ จากข้อมูลเบื้องต้นซึ่งผู้สอนถามจากนักศึกษาถึงสาเหตุของการเลือกเรียนวิชานี้พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ตอบว่า “เลือกเรียนเพราะอยากทราบเรื่องราวเกี่ยวกับเศรษฐกิจญี่ปุ่น ซึ่งมีอิทธิพลอยู่มากในปัจจุบัน และหวังว่าจะช่วยแก้ไขปัญหาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นได้”

ตามความเห็นชอบของทบวงมหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2529 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้จัดโครงการหลักสูตรวิชาโทแบบสหวิชาชั้น

วิชาเศรษฐกิจญี่ปุ่นได้ถูกจัดไว้เป็นวิชาเลือกในสองสาขา คือ หลักสูตรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา และหลักสูตรญี่ปุ่นศึกษา จึงคาดได้ว่าในอนาคตอาจจะมีนักศึกษาเลือกเรียนวิชานี้เพิ่มขึ้นบ้าง แต่ก็คงไม่มากนัก เพราะการที่วิชานี้ได้กำหนดพื้นฐานความรู้ไว้ดังกล่าวข้างต้น จึงอาจทำให้นักศึกษาที่อยากเลือกวิชานี้จากคณะอื่น ๆ พบอุปสรรคในการต้องศึกษาวิชา ศ. 201 เพิ่มก่อนก็ได้ ซึ่งในระยะเวลานั้นใกล้นี้คณะเศรษฐศาสตร์ไม่มีแนวโน้มที่จะเปิดสอนวิชาเศรษฐกิจญี่ปุ่นสำหรับนักศึกษาทั่วไป หรือลดหย่อนเงื่อนไขที่ว่านักศึกษาต้องผ่านวิชาพื้นฐานความรู้มาก่อนจึงเรียนได้ ดังนั้นในปัจจุบันนี้ผู้สอนวิชาเศรษฐกิจญี่ปุ่นจึงดำเนินการสอนโดยถือว่านักศึกษาทุกคนได้ผ่านวิชาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มาแล้วทั้งสิ้น มีความสามารถในการใช้เหตุผลและเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ได้ด้วยความมุ่งหมายของคณะ

วัตถุประสงค์ของวิชา

จากแนวสังเขปลักษณ์วิชาของเศรษฐกิจประเทศญี่ปุ่น (Japanese Economy) ซึ่งเขียนไว้ในคู่มือการศึกษาชั้นปริญญาตรี ปีการศึกษา 2528 ว่า “ศึกษาถึงวิวัฒนาการของโครงสร้างทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น สถาบันต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น รวมทั้งบทบาทของญี่ปุ่นที่มีต่อพัฒนาการทางเศรษฐกิจของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” นั้น จะเห็นว่าวัตถุประสงค์ที่สำคัญของการศึกษาวิชาเศรษฐกิจญี่ปุ่นในรายปีที่ผ่านมามีคือ ต้องการให้นักศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับประสบการณ์ของเศรษฐกิจญี่ปุ่นในช่วงที่ญี่ปุ่นพัฒนาตัวเองมาเป็นเศรษฐกิจสมัยใหม่นั้นตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1867 เป็นต้นมา ซึ่งการค้นหาค่าเหตุของความเจริญทางเศรษฐกิจย่อมต้องศึกษาถึงโครงสร้างและการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างนั้นด้วย และด้วยเหตุที่ตระหนักดีถึงอิทธิพลของเศรษฐกิจญี่ปุ่นที่มีต่อประเทศที่กำลังพัฒนาจึงได้รวมการศึกษาถึงบทบาทของญี่ปุ่นต่อประเทศเหล่านี้ในทางเศรษฐกิจอีกด้วย แต่การจำกัดการศึกษาเฉพาะบทบาทของญี่ปุ่นต่อกลุ่มประเทศนี้เพียงกลุ่มเดียวจะทำให้ไม่สามารถเปรียบเทียบถึงบทบาทของญี่ปุ่นที่มีต่อเศรษฐกิจโลกในส่วนรวมได้ และการศึกษาเศรษฐกิจญี่ปุ่น เพื่อเป็นตัวอย่างรูปแบบของการพัฒนา ประเทศไทยก็อาจจำเป็นต้องมองลึกลงไปกว่าจุดเริ่มต้นของการ

เปลี่ยนแปลงในปี 1867 และการแก้ไขข้อผิดพลาดทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่มีอยู่ในปัจจุบัน ก็อาจจะต้องติดตามการเคลื่อนไหวของเศรษฐกิจญี่ปุ่นอย่างใกล้ชิด รวมทั้งทิศทางและแนวโน้มของเศรษฐกิจญี่ปุ่นในอนาคตอีกด้วย

หัวข้อการศึกษา

หัวข้อการศึกษาในปีการศึกษา 2528 ได้แบ่งเนื้อหาของวิชานี้ออกเป็น 4 ตอน ซึ่งประกอบด้วยบทต่าง ๆ 20 บท ในแต่ละตอนได้จัดทำขึ้นเพื่อสนองตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิชาเศรษฐกิจญี่ปุ่นดังได้กล่าวไว้ข้างต้น ดังนี้

ตอนที่หนึ่ง : การพัฒนาเศรษฐกิจสมัยใหม่ของญี่ปุ่น

บทที่ 1 ความพร้อมเพรียงสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยใหม่ (สมัยโทกูงาวะ)

บทนี้จะชี้ให้เห็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศ ซึ่งแต่เดิมมามีนักศึกษาจำนวนไม่น้อยได้มองข้ามความสำคัญข้อนี้ไป จนทำให้มีผู้สงสัยกันว่าทำไมในเมื่อประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นเริ่มต้นการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะเวลาที่ใกล้เคียงกันจึงมีผลสำเร็จแตกต่างกันจนกระทั่งประเทศหนึ่งถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา ส่วนอีกประเทศหนึ่งนั้นอยู่ในฐานะผู้นำของกลุ่มประเทศก้าวหน้าในโลก ความพร้อมเพรียงสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจ

เหล่านี้เป็นเงื่อนไขที่จำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งทำให้
 ประสบการณ์การพัฒนาทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น
 เป็นได้เพียงบทเรียนสำหรับประเทศผู้มาทีหลัง
 เท่านั้น แต่ไม่อาจจะนำมาเป็นรูปแบบในการ
 ปฏิบัติตามให้เหมือนได้ ความพร้อมเพียง
 เหล่านี้เกิดขึ้นในปลายยุคโทกูงาวะ ซึ่งการ
 เปลี่ยนแปลงของสถาบันต่าง ๆ ในระยะเวลา
 สองร้อยเจ็ดสิบปีที่ผ่านมาได้นำมาซึ่งความ
 พร้อมเพียงในหลายๆ ด้าน โดยมีได้มีการวาง
 แผนมาก่อนเลย

บทที่ 2 มาตรการและนโยบายที่นำไป
 สู่ความสำเร็จในการพัฒนา
 เศรษฐกิจของญี่ปุ่น (สมัยเมอิจิ)

เชื่อว่าไม่มีผู้ใดจะปฏิเสธว่ามาตรการและ
 นโยบายทางเศรษฐกิจต่างๆ ที่นำมาใช้ในยุค
 เมอิจิเป็นสาเหตุที่สำคัญยิ่งทำให้เศรษฐกิจญี่ปุ่น
 ประสบความสำเร็จในการพัฒนา ซึ่งเมื่อนำมา
 ใช้โดยมีมรดกตกทอดจากยุคโทกูงาวะ คือ ความ
 พร้อมเพียงต่างๆ ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่หนึ่ง
 แล้ว จึงทำให้เศรษฐกิจญี่ปุ่นมีความสามารถที่
 จะสนองตอบต่อนโยบายกระตุ้นต่างๆ ได้ ซึ่ง
 มาตรการและนโยบายสำคัญๆ ที่นำมาใช้ในยุคนี
 เป็นเรื่องที่ได้รับการสนใจศึกษาอย่างมากมาย
 จากนักวิชาการต่างๆ

บทที่ 3 การฟื้นฟูทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น
 (หลังสงครามโลกครั้งที่ 2)

การพัฒนาเศรษฐกิจสมัยใหม่ของญี่ปุ่นได้
 ดำเนินมาจนกระทั่งเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง

จึงได้หยุดชะงักลง เมื่อสิ้นสุดสงครามปรากฏว่า
 ญี่ปุ่นตกอยู่ในฐานะผู้แพ้สงคราม สภาพเศรษฐกิจ-
 กิจพังพินาศจนแทบไม่มีใครคาดการณ์ได้ล่วงหน้าว่าญี่ปุ่นจะสามารถฟื้นฟูฐานะทางเศรษฐกิจ
 ขึ้นมาจนเป็นที่หนึ่งในโลกได้ในเวลาสามสิบปี
 ต่อมา ในบทนี้จึงได้ศึกษาถึงสาเหตุสำคัญของ
 ความเจริญทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น

บทที่ 4 การเปลี่ยนแปลงจากยุคความ
 เจริญทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว
 ไปสู่ความเจริญทางเศรษฐกิจ
 อย่างมีเสถียรภาพ

ความสำเร็จของเศรษฐกิจญี่ปุ่นในระยะ
 หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เป็นที่ยอมรับของ
 ทั่วโลก และเป็นมาอย่างราบรื่นจนถึงต้นทศ-
 ววรรษที่เจ็ดสิบ เมื่อเกิดวิกฤตการณ์น้ำมันขึ้นใน
 โลกมีผลกระทบต่อประเทศทั่วโลก รวมทั้งญี่ปุ่น
 ซึ่งต้องอาศัยน้ำมันที่สั่งซื้อเข้าไปจากต่างประเทศ
 เป็นพลังงานที่สำคัญของอุตสาหกรรมเป็นอย่างมาก
 ญี่ปุ่นเองไม่มีทรัพยากรพลังงานที่สำคัญ
 ใดๆ วิกฤตการณ์น้ำมันจึงทำให้อัตราความ
 เจริญอย่างรวดเร็วของญี่ปุ่นชะลอลง แต่ก็ได้
 หมายความว่าเศรษฐกิจญี่ปุ่นได้ตกต่ำลงแต่
 อย่างไรก็ดี อันที่จริงญี่ปุ่นสามารถปรับปรุงตัวเอง
 ในการรับสถานการณ์นี้ได้ดีกว่าที่ทั่วโลกคาด
 คະเนไว้เสียอีก ญี่ปุ่นจึงเพียงแต่นำตนเองเข้าสู่
 ยุคของความเจริญทางเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพ
 ในปัจจุบัน

สรุปตอนที่หนึ่ง การศึกษาในตอนนี้ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจญี่ปุ่นในระยะเวลาหนึ่งร้อยปีที่ผ่านมา ได้มองเห็นสาเหตุของความเจริญทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอีกทั้งสถาบันที่มีอิทธิพลต่อสาเหตุเหล่านี้ ทั้งก่อนและหลังสงครามโลก ตลอดจนสถานะของเศรษฐกิจญี่ปุ่นในปัจจุบัน

ตอนที่สอง : กลไกการพัฒนาเศรษฐกิจของญี่ปุ่น

เมื่อวางพื้นฐานให้เข้าใจ ถึงเงื่อนไขและสาเหตุของความเจริญทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นแล้ว ตอนต่อมาเป็นการวิเคราะห์ถึงกลไกการพัฒนาเศรษฐกิจของญี่ปุ่นในแง่ของนักเศรษฐศาสตร์ และน่าจะเป็นหัวใจของการศึกษาเศรษฐกิจของนักศึกษาคณะเศรษฐศาสตร์ที่จะ

พัฒนาความสามารถในการใช้เหตุผลและเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ได้ กลไกสำคัญที่เลือกนำมาวิเคราะห์ในตอนนี้มี 6 ประการ จึงแบ่งตอนนี้ออกเป็น 1 บทด้วยกัน ในทุกบทการดำเนินเรื่องจะวิเคราะห์ตั้งแต่จุดเริ่มต้นของการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยใหม่ในสมัยเมอิจิจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นมิติเรื่องเวลาในทุกบทจึงเป็นเหตุการณ์ในรอบหนึ่งร้อยปีที่ผ่านมา และในทุกรื่องจะดำเนินการวิเคราะห์ในลักษณะคล้ายคลึงกันตามขั้นตอน ดังนี้

1. อัตราความเจริญและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง
2. สาเหตุของความเจริญและผลที่ได้รับ
3. ความสัมพันธ์กับกลไกตัวอื่น ในเศรษฐกิจ

บทที่ 5 เกษตรกรรม

เกษตรกรรมเคยเป็นแกนสำคัญที่สุดของเศรษฐกิจญี่ปุ่นมาเป็นพันปี ในระยะเริ่มต้นและระยะหัวเลี้ยวหัวต่อที่เศรษฐกิจจะเปลี่ยนแปลงแกนจากเกษตรกรรมไปสู่อุตสาหกรรมนั้น บทบาทของภาคเกษตรกรรมน่าสนใจอย่างยิ่ง การศึกษาในบทนี้นอกจากดำเนินตามขั้นตอนที่ได้วางไว้ให้ทุกบทในตอนที่สองนี้ แล้วจึงได้วิเคราะห์ถึงบทบาทและหน้าที่ที่ภาคเกษตรกรรมมีในระหว่างการพัฒนาอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น ซึ่งผู้สอนคิดว่าเป็นบทบาทที่ประเทศไทยน่าจะเรียนรู้และหาบทเรียนได้สำหรับตน

บทที่ 6 อุตสาหกรรม

วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างจากอุตสาหกรรมขั้นปฐมไปเป็นอุตสาหกรรมทุติยภูมิ และจนกระทั่งเป็นอุตสาหกรรมตติยภูมิในปัจจุบันของญี่ปุ่น โดยให้น้ำหนักต่อการศึกษารูปแบบอุตสาหกรรมทุติยภูมิหรืออุตสาหกรรมการผลิตซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงจากอุตสาหกรรมเบาไปเป็นอุตสาหกรรมหนักและเคมีภัณฑ์ จนกระทั่งไปสู่อุตสาหกรรมที่อาศัยวิทยาการความรู้ชั้นสูงในปัจจุบัน

การศึกษาเรื่องอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นนั้น หัวใจอยู่ที่เทคโนโลยีสมัยใหม่ต่าง ๆ ซึ่งแต่เดิมมาญี่ปุ่นเคยหยิบยืมนำเข้ามาจากต่างประเทศซึ่งก้าวหน้าแล้วเป็นส่วนใหญ่ ญี่ปุ่นได้เปรียบในฐานะที่เป็นประเทศที่มาทีหลังในการพัฒนา

อุตสาหกรรมเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศทางตะวันตก แต่ความได้เปรียบนี้ก็อาจไม่เกิดประโยชน์ถ้าญี่ปุ่นขาดความสามารถทางสังคม (Social Capability) ที่จะรับและนำเทคโนโลยีเหล่านั้นไปใช้ได้ ซึ่งเป็นปัญหาที่ประเทศที่กำลังพัฒนาในปัจจุบัน ประสบอยู่ เพราะสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาแล้วโลกนี้มีได้ขาดแคลนเทคโนโลยี หากแต่ว่าประเทศเหล่านั้นขาดความสามารถทางสังคมที่จะนำเทคโนโลยีเหล่านั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้

บทที่ 7 การสะสมทุน

เมื่อได้วิเคราะห์กิจกรรมด้าน การผลิตคือภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมไปแล้ว บทต่อไปจะเป็นการวิเคราะห์กิจกรรมด้านการใช้จ่ายของเศรษฐกิจบ้าง ซึ่งกลไกที่สำคัญยิ่งตัวหนึ่งก็คือการสะสมทุน การวิเคราะห์ได้ดำเนินตามขั้นตอนที่วางไว้สำหรับกลไกทุกตัวในตอนนี้คือพิจารณาทั้งทางโครงสร้างการเปลี่ยนแปลงและสาเหตุ สิ่งที่ได้วิเคราะห์เพิ่มสำหรับบทนี้คือผลของการสะสมทุนต่อจีดีพีและชีพพลาย

การวิเคราะห์การสะสมทุนของเศรษฐกิจญี่ปุ่นก็ย่อมหลีกเลี่ยงจะกล่าวถึงอัตราการออมส่วนบุคคลที่สูงไม่ได้ และเมื่อเปรียบเทียบกับบทบาทและความสำคัญของเงินทุนต่างประเทศที่มีต่อประเทศที่กำลังพัฒนาในปัจจุบันนี้เท่านั้น ความสำคัญของการสะสมทุนต่อเศรษฐกิจญี่ปุ่นก็ยิ่งปรากฏชัดขึ้นจากการศึกษาในบทนี้

บทที่ 8 การค้าระหว่างประเทศ

ความสัมพันธ์ระหว่างการค้าต่างประเทศและการพัฒนาเศรษฐกิจญี่ปุ่นมีความสำคัญมาก แต่การเปรียบเทียบว่าระหว่างการสะสมทุนซึ่งจะไปสู่การลงทุน และการค้าระหว่างประเทศ ใครจะมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจญี่ปุ่นยิ่งกว่ากัน เป็นเรื่องที่น่าสนใจของการศึกษาในตอนนี้ ในสายตาชาวต่างชาติอาจรู้สึกว่าการค้าระหว่างประเทศเป็นเรื่องที่ง่ายกว่าเศรษฐกิจญี่ปุ่นเจริญก็เพราะพึ่งการค้าขายกับต่างประเทศนั่นเอง การศึกษามีได้ปฏิเสธบทบาทอันสำคัญของการค้าระหว่างประเทศของเศรษฐกิจญี่ปุ่นแต่การเปรียบเทียบจะให้ความมั่นใจจากภายในประเทศมีความสำคัญกว่า

สาเหตุที่สินค้าออกของญี่ปุ่นสามารถแข่งขันได้ดีในตลาดโลกก็เป็นหัวข้อที่ประเทศคู่แข่งในโลกให้ความสนใจ ในบทนี้จะวิเคราะห์ทั้งในแง่ทฤษฎีและข้อเท็จจริงที่ปรากฏ

บทที่ 9 แรงงาน

การเปลี่ยนแปลงจากเกษตรกรรมไปสู่อุตสาหกรรมของเศรษฐกิจญี่ปุ่นย่อมไม่อาจปรากฏผลดังเช่นทุกวันนี้ ถ้าหากว่าไม่ได้รับความช่วยเหลือจากแรงงาน แรงงานส่วนเกินจากภาคเกษตรกรรมที่หลั่งไหลเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมเป็นเหตุผลสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาอุตสาหกรรมประสบผลสำเร็จได้ จากซัพพลายแรงงานในแง่ของปริมาณ ปัจจุบันญี่ปุ่นเริ่มประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานบางประเภท แต่ก็ได้รับการ

ชดเชยโดยคุณภาพของแรงงานที่เพิ่มสูงขึ้นตลอดมา

บทที่ 10 เทคโนโลยี

การศึกษาในบทนี้สัมพันธ์กับบทที่ 6 ดังได้กล่าวมาแล้ว

สรุปตอนที่สอง นักศึกษาได้ศึกษากลไกการพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญโดยวิเคราะห์ในแง่ทฤษฎีและข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่ในหนึ่งร้อยปีที่ผ่านมา จะเปรียบเทียบได้ว่ากลไกตัวใดมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจกว่ากัน ได้เห็นวิวัฒนาการของโครงสร้างทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นจากเกษตรกรรมไปสู่อุตสาหกรรมแบบทุนนิยม ซึ่งการวิเคราะห์ทุกขั้นตอนได้แทรกบทเรียนที่เราอาจเรียนรู้จากประสบการณ์ของญี่ปุ่นได้ด้วย

ตอนที่สาม : โครงสร้างเศรษฐกิจของญี่ปุ่นในปัจจุบัน

เมื่อนักศึกษาเข้าใจพัฒนาการทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นแล้วจากการวิเคราะห์ในสองตอนที่ผ่านมามีบทนี้จะกล่าวถึงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นในปัจจุบันว่าเป็นอย่างไรบ้าง นักศึกษาเศรษฐกิจญี่ปุ่นที่ “ใจร้อน” มักจะสนใจหาคำตอบเกี่ยวกับเศรษฐกิจญี่ปุ่นให้ตนเองจากการศึกษาเรื่องราวในตอนนี้เป็นตอนเดียว ซึ่งยึดวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิชาเศรษฐกิจญี่ปุ่นที่มีวัตถุประสงค์ให้นักศึกษาเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงสาเหตุและผลที่ได้รับอย่างเป็นระบบ มิใช่เป็น

การรับทราบเรื่องราวที่ปรากฏในปลายเหตุเท่านั้น ตอนนั้นแบ่งเป็น 5 บทดังนี้

บทที่ 11 การขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ

ลักษณะข้อนี้บางท่านก็ถือว่าเป็นลักษณะเด่นของเศรษฐกิจญี่ปุ่น การขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติสำหรับประเทศอุตสาหกรรมนั้นหมายความว่าต้องพึ่งการนำเข้าวัตถุดิบธรรมชาติเข้ามาจากต่างประเทศ ซึ่งจะนำไปสู่ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับประเทศอื่น ๆ ในฐานะผู้ซื้อ

บทที่ 12 ลักษณะเฉพาะทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจ

คงจะไม่มีใครปฏิเสธว่าตัวเลขข้อมูลสถิติต่าง ๆ ไม่สามารถอธิบายเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นทางเศรษฐกิจได้ครบ ลักษณะเฉพาะทางสังคมและวัฒนธรรมบางประการอาจเป็นเหตุผลที่จะอธิบายให้กระจ่างได้ อาทิเช่น ลักษณะการเป็นกลุ่มอย่างเหนียวแน่น การแบ่งหน้าที่ในสังคมอย่างชัดเจน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของเผ่าพันธ์ ความเป็นนักปฏิบัติต่าง ๆ เหล่านี้เป็นต้น

บทที่ 13 บทบาทของหน่วยเศรษฐกิจต่าง ๆ ในเศรษฐกิจญี่ปุ่น

หน่วยเศรษฐกิจที่มีบทบาทเป็นที่กล่าวถึงเป็นอันมากในเศรษฐกิจญี่ปุ่นคือรัฐบาลญี่ปุ่นซึ่งมีส่วนช่วยเหลือต่อเศรษฐกิจญี่ปุ่นเป็นอันมาก

ซึ่งตัวแทนของรัฐบาลอีกหลายแห่งก็มีส่วนร่วมด้วยเช่นกัน

หน่วยเศรษฐกิจทางภาคเอกชนมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับรัฐบาล ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีส่วนช่วย นำพาให้เศรษฐกิจญี่ปุ่นเจริญก้าวหน้าดังเป็นมา

บทที่ 14 องค์กรและโครงสร้างทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมญี่ปุ่น

ตามนโยบายป้องกันการผูกขาดที่ใช้มาตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้วางรากฐานของการแข่งขันไว้ในโครงสร้างอุตสาหกรรมญี่ปุ่น เมื่อตีมาตรฐานขยายตัวการแข่งขันและการประหยัดที่เกิดจากการผลิตขนาดใหญ่ช่วยให้การลดต้นทุนการผลิตเกิดขึ้นได้ ส่วนทางด้านซัพพลาย เนื่องจากอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ของญี่ปุ่นยังคงอาศัยเทคโนโลยีที่ซื้อมาจากต่างประเทศ การผูกขาดซึ่งอาจเกิดจากการเป็นเจ้าของเทคโนโลยีแต่ผู้เดียวจึงเป็นไปได้ยากในอุตสาหกรรมญี่ปุ่น มาในระยะหลังปรากฏว่ามีการรวมตัวเป็นกลุ่มของวิสาหกิจญี่ปุ่น ปรากฏเด่นชัดขึ้น การรวมกันเป็นกลุ่มเช่นนี้ทำให้มีการจัดสรรทรัพยากรและการกำหนดราคาที่ไม่ได้เป็นไปตามกลไกตลาดในระบบแข่งขันเสรี การรวมตัวเป็นกลุ่มจึงชี้ให้เห็นแนวโน้มของการผูกขาดซึ่งอาจนำผลเสียมาสู่กลุ่มได้ต่อไป

บทที่ 15 การเงินและการคลัง

ในบทนี้ได้แยกกล่าวถึงระบบการเงิน และการคลังของญี่ปุ่นในปัจจุบันไว้ รัฐบาลได้ใช้ทั้ง

นโยบายการเงินและนโยบายการคลังเพื่อให้บรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจที่กำหนดไว้ ซึ่งคาดคะเนได้ว่าเมื่อญี่ปุ่นเอาใจใส่ต่อสวัสดิการทางสังคมในประเทศเพิ่มขึ้นแล้วงบประมาณทางการคลังก็จะเพิ่มขึ้นตาม ส่วนนโยบายการเงินนั้นการดำรงรักษาสถียรภาพเงินไว้ต่ำเป็นลักษณะเด่นของเศรษฐกิจญี่ปุ่นอีกข้อหนึ่งซึ่งใช้เพื่อกระตุ้นการลงทุนตลอดมา

สรุปตอนที่สาม นักศึกษาได้ศึกษาถึงโครงสร้างและนโยบายของภาครัฐบาลและองค์การอุตสาหกรรมที่สำคัญของเศรษฐกิจญี่ปุ่น ซึ่งน่าจะเป็นพื้นฐานความรู้ให้แก่นักศึกษาที่อาจมีโอกาสนในการเจรจาติดต่อญี่ปุ่น ตามหน้าที่การงานของแต่ละคนต่อไปในอนาคตได้ การรู้จักญี่ปุ่นดีขึ้นคงจะช่วยให้ความสัมพันธ์ราบรื่นขึ้นก็ได้

ตอนที่สี่ : ฐานะและบทบาทของญี่ปุ่นในเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

ตอนนี้จะชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างญี่ปุ่นกับเศรษฐกิจโลกจะเป็นอย่างไร ซึ่งความสัมพันธ์เหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นลักษณะของการค้าขายระหว่างประเทศ ต่อมาก็คือเป็นการลงทุนระหว่างประเทศ และอาจมีการให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศด้วยก็ได้ ตอนที่แบ่งเป็น 5 บท โดยในบทสุดท้ายจะเป็นการคาดคะเนแนวโน้มของเศรษฐกิจญี่ปุ่นใน

อนาคตหลังจากที่นักศึกษาได้มีโอกาสศึกษาเศรษฐกิจญี่ปุ่นมา 19 บทแล้ว

บทที่ 16 ลักษณะการค้าระหว่างประเทศของญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นจะซื้อวัตถุดิบทรัพยากรธรรมชาติเข้าทำการผลิตแล้วส่งสินค้าสำเร็จรูปแล้วออกขายทั่วโลก ความสัมพันธ์กับประเทศทั่วโลกจึงเป็นทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย ซึ่งในปัจจุบันญี่ปุ่นได้เปรียบทางดุลย์การค้าระหว่างประเทศติดต่อกันมานานหลายปี จึงได้รับการเรียกร้องจากนานาประเทศให้พิจารณาแก้ไขปัญหาเรื่องนี้ ญี่ปุ่นก็ได้แสดงความพยายามแก้ไขหลายครั้ง ครั้งล่าสุดเมื่อ ปี พ.ศ. 2528 คือญี่ปุ่นจะพยายามเปิดตลาดของญี่ปุ่นให้สินค้าทั่วโลกเสรียิ่งขึ้นกว่าที่เคยเป็นมา แต่คงยังมีอีกหลายสิ่งที่ญี่ปุ่นต้องพยายามทำเพื่อให้การค้าระหว่างประเทศเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นในอนาคต

บทที่ 17 การนำเข้าของวัตถุดิบและแหล่งวัตถุดิบ

เป็นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นกับประเทศเจ้าของแหล่งวัตถุดิบต่างๆ ในโลกอย่างเช่น พลังงานน้ำมันนั้นต้องนำเข้ามาจากต่างประเทศถึง 90 เปอร์เซ็นต์ ญี่ปุ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการจรรโลงไว้ ซึ่งความสันติสุขของประเทศเหล่านี้ในฐานะที่เป็นแหล่งของวัตถุดิบ

บทที่ 18 ความสัมพันธ์กับประเทศก้าวหน้าและการเจรจาต่อรองทางการค้า

ประเทศก้าวหน้าที่เป็นคู่ค้าที่สำคัญที่สุดของญี่ปุ่น คือ สหรัฐอเมริกา ซึ่งได้เสียเปรียบดุลการค้ากับญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก จนนำไปสู่การเจรจาต่อรองทางการค้าหลายครั้งหลายคราว ประเทศสหรัฐอเมริกาอาจเป็นประเทศเดียวในโลกที่มีอำนาจการเจรจาต่อรองกับญี่ปุ่นสูงที่สุดในปัจจุบัน แต่การแก้ไขความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของกลุ่มนี้มักจะมีผลกระทบไปสู่กลุ่มประเทศอื่น ๆ ด้วย

บทที่ 19 ความสัมพันธ์กับประเทศที่กำลังพัฒนา และการให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ

ความสัมพันธ์กับประเทศที่กำลังพัฒนาในปัจจุบันนี้ก็มีได้ราบรื่นนัก ในขณะที่ประเทศเหล่านี้เป็นตลาดสินค้าของญี่ปุ่นที่ประสบภาวะขาดดุลย์เรื้อรังดังเช่นประเทศไทย เป็นต้น ประเทศเหล่านี้ส่วนใหญ่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ด้วยตนเอง จึงได้สร้างบรรยากาศและให้สิทธิพิเศษต่าง ๆ เพื่อชักจูงการลงทุนจากญี่ปุ่น อีกทั้งขอความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจในรูปให้เปล่าจากญี่ปุ่น

ความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศต่าง ๆ ในลักษณะ เช่น ปัจจุบันนี้ของญี่ปุ่นได้นำไปสู่ข้อเสนอของการพิจารณาจัดลำดับความสัมพันธ์

ทางเศรษฐกิจใหม่ แต่ข้อเสนอใดๆ ย่อมไร้ประโยชน์ ถ้าหากขาดความร่วมมืออย่างจริงจังของประเทศผู้เรียกร้อง และการตอบสนองอย่างจริงจังของประเทศที่ถูกเรียกร้อง

บทที่ 20 ทิศทางในอนาคตของเศรษฐกิจญี่ปุ่น

เมื่อก้าวสรุปถึงความสัมพันธ์ของตอนที่หนึ่งถึงตอนที่สี่ให้นักศึกษาเข้าใจแล้ว ในบทสุดท้ายนี้จะคาดคะเนถึงแนวโน้มในอนาคตของเศรษฐกิจญี่ปุ่น ญี่ปุ่นตระหนักดีว่าเศรษฐกิจของญี่ปุ่นขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจโลก ผลประโยชน์อันใดที่ญี่ปุ่นเคยได้รับจากการค้าเสรีในเศรษฐกิจโลกแล้ว ญี่ปุ่นก็ต้องมีความจริงจังในการเปิดการค้าเสรีกับทุกประเทศอย่างเป็นทางการเป็นธรรมเนียม แต่ก็คงเป็นของไม่ง่ายที่ญี่ปุ่นจะยังคงรักษาผลประโยชน์ต่าง ๆ ของตนไว้โดยไม่ขัดใจประเทศอื่น ๆ

ต่อไปเศรษฐกิจญี่ปุ่นน่าจะรักษาเสถียรภาพไว้ได้โดยให้ความสนใจต่อสวัสดิการทางสังคมในด้านต่าง ๆ เพิ่มขึ้น

ตำราหลักที่ใช้ในการสอน _____

ตำราหลักที่ใช้คือ หนังสือซึ่งเขียนโดย Prof. R. Minami พัฒนาการเศรษฐกิจของญี่ปุ่น (The Economic Development of Japan : A. Quantitative Study, Tokyo, 1981) ผู้วิจัยมีโอกาสนำหนังสือเล่มนี้เป็นตำรา

หลักในการศึกษาวิชาเศรษฐกิจญี่ปุ่นเมื่อปี ค.ศ. 1981 ณ มหาวิทยาลัยฮิโตชิบาชิ กรุงโตเกียว จากการที่เคยใช้หนังสือเล่มนี้มาก่อน ความคุ้นเคยบวกกับข้อสังเกตที่ว่าหนังสือตำราที่ “ใจกว้าง” เพราะเริ่มการวิเคราะห์ทุกอย่าง โดยนำข้อเท็จจริงต่างๆ ทางสถิติมาตีแผ่ก่อน ต่อด้วยการนำความคิดเห็นที่แตกต่างกันของนักวิชาการต่างๆ มาเสนอ หลังจากนั้นจึงอาศัยนำทฤษฎีของนักวิชาการแต่ละท่านมาวิเคราะห์ ข้อมูลทางสถิติที่มีอยู่ เพื่อดูว่าใครมีน้ำหนัก น่าเชื่อถือกว่ากัน เมื่อได้ข้อสรุปของการวิเคราะห์ในเรื่องนั้นๆ แล้ว ผู้เขียนหนังสือจึงจะเสนอความคิดเห็นของตนเองในทำนองสนับสนุน หรือคัดค้านในแง่มุมต่างๆ ซึ่งแตกต่างจากหนังสือที่ผู้เขียนบางท่านจะเสนอความคิดเห็นของตนเองแต่เพียงฝ่ายเดียวในเรื่องนั้นๆ โดยมีได้มีการอภิปรายดังที่ปรากฏในหนังสือของ Prof. Minami จึงเลือกใช้หนังสือเล่มนี้เป็นตำราหลัก ผู้วิจัยเองยอมรับว่าหนังสือเล่มนี้อาจจะมีความยากมากเกินไปบ้างสำหรับนักศึกษาไทยที่เพิ่งเริ่มต้นศึกษาเศรษฐกิจญี่ปุ่น แต่มีความปรารถนาที่จะให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจญี่ปุ่นแบบนักเศรษฐศาสตร์ ซึ่งอย่างน้อยที่สุดก็ควรจะอธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจญี่ปุ่นด้วยเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ได้ ในขณะที่เดียวกับที่กำหนดให้ใช้หนังสือเล่ม

นี้เป็นตำราหลัก ก็ขอเชิญให้นักศึกษาอ่านเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจญี่ปุ่นจากหนังสือทั้งหลายที่หาอ่านได้ทั่วไปอีกด้วย เพราะหนังสือเกี่ยวกับเศรษฐกิจญี่ปุ่นที่มีอยู่ในประเทศไทยแม้จะมีไม่มาก แต่ด้วยความสนใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจญี่ปุ่นที่มีเพิ่มของคนไทย ก็พอจะหาหนังสือเหล่านี้ อ่านได้

สำหรับปัญหาที่ว่าตำราหลักที่ใช้เป็นภาษาญี่ปุ่นนั้น ผู้วิจัยได้แก้ปัญหาโดยแปลและเรียบเรียงเนื้อหาออกเป็นภาษาไทย โดยทำในรูปของเอกสารประกอบคำบรรยายให้นักศึกษาใช้ จึงเชื่อว่านักศึกษาไม่เสียเปรียบในแง่ที่ว่าไม่มีตำราที่จะอ่านเองไว้ใช้เลย

ผู้วิจัยมีความหวังว่าการศึกษาเศรษฐกิจญี่ปุ่นจะทำให้คนไทยมีความรู้เขารู้เราดีขึ้น ปัญหาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจใดๆ ที่หวังว่าจะแก้ไขได้โดยร้องขอความเห็นใจความช่วยเหลือจากฝ่ายตรงข้ามไม่อาจสัมฤทธิ์ผลได้ เราคงจะต้องยอมเจียดเวลาศึกษาเรื่องของฝ่ายตรงข้ามเพิ่มขึ้นด้วย ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ของการเรียนรู้แล้วนำมาใช้เป็นประโยชน์ได้ และเพื่อป้องกันปัญหาใดๆ ที่อาจเกิดขึ้นอีกด้วย หนังสือ “การพัฒนาการเศรษฐกิจของญี่ปุ่น” ของ Prof. Minami เล่มนี้ได้ใช้ความพยายามในการวิเคราะห์เรื่องงานการพัฒนาเศรษฐกิจของญี่ปุ่น ในร้อยปีที่ผ่านมา ความสามารถในการฟัง

ทะยานตัวสู่เศรษฐกิจสมัยใหม่ ความเจริญสูงสุดทางเศรษฐกิจในทศวรรษที่หกสิบ ความมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในปัจจุบันเป็นสิ่งทีประกาศถึงความสำเร็จทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น นอกจากนี้หนังสือเล่มนี้ยังมีจุดเด่นที่ทำให้คิดว่าน่าใช้อย่างนี้

1. เป็นการวิเคราะห์ในระยะยาว มีการกล่าวถึงระยะก่อนเข้าสู่เศรษฐกิจสมัยของญี่ปุ่นด้วย ต่อเนื่องมาจนถึงจุดเริ่มต้นถึงผลสำเร็จทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น มิติในเรื่องของเวลา จึงเป็นไปอย่างต่อเนื่องในทุกหัวข้อเรื่องทีกล่าวถึง

2. เน้นการวิเคราะห์เกี่ยวกับโครงสร้าง แม้ว่าในหนังสือเล่มนี้จะให้ความสำคัญอย่างมากเกี่ยวกับอัตราความเจริญทางเศรษฐกิจต่างๆ ในแง่ของปริมาณแต่ในขณะเดียวกันก็ให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างด้วย หนังสือเล่มนี้จึงไม่ใช่หนังสือทีกล่าวถึงแต่ความเจริญทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น หากแต่อธิบายถึงพัฒนาการทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น จึงเป็นประโยชน์สำหรับผู้ศึกษาเศรษฐกิจญี่ปุ่นโดยทั่วไป

3. หนังสือเล่มนี้วิเคราะห์ในเชิงปริมาณ ซึ่งต่างกับหนังสือเศรษฐกิจญี่ปุ่นไม่น้อยทีมักจะเล่าเหตุการณ์ต่างๆ ในเชิงประวัติศาสตร์แต่ไม่ได้ให้ข้อมูลตัวเลขสถิติต่างๆ ไว้มากมาย และอาศัยข้อมูลเหล่านี้วิเคราะห์โดยทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ในแง่มุมต่างๆ ซึ่งคิดว่าหนังสือเล่มนี้น่า

จะให้ประโยชน์อย่างยิ่งต่อนักวิชาการเศรษฐกิจในแง่ของข้อมูลอีกด้วย

4. หนังสือเล่มนี้วิเคราะห์อย่างถ้วนทั่วถึงปัญหาทีเกี่ยวกับพัฒนาเศรษฐกิจญี่ปุ่นอย่างสมดุลย์ ทีสำคัญๆ อย่างเช่น เกษตรกรรม อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี เป็นต้น จนกระทั่งปัญหาทีเกี่ยวเนื่องอย่างเช่น ปัญหาประชากร และตลาดแรงงานก็มีการวิเคราะห์ไว้ด้วย

5. หนังสือเล่มนี้เปรียบเทียบประสบการณ์ระหว่างประเทศ ซึ่งจากการเปรียบเทียบนี้ก็ได้พบว่า ลักษณะพิเศษบางประการของเศรษฐกิจญี่ปุ่นก็อาจพบได้ในประเทศอื่นด้วย จึงอาจจะเป็นไปได้ว่าในอดีตทีผ่านมามีการเน้นถึงลักษณะเด่นเฉพาะของเศรษฐกิจญี่ปุ่นจนเกินไป

6. ในท้ายบทหนังสือเล่มนี้ทุกบทจะมีคำถามทีฝากไว้ให้ผู้ศึกษาทำการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม เพื่อว่าคำถามอีกหลายๆ ข้อเกี่ยวกับเศรษฐกิจญี่ปุ่นทีเรายังตอบไม่ได้ในขณะนี้ จะหาคำตอบได้ในอนาคต

หนังสือหรือบทความอ่านประกอบ

หนังสือทีเป็นภาษาอังกฤษท่งทีเขียนโดยนักวิชาการทางโลกตะวันตก หรือหนังสือภาษาอังกฤษทีเป็น หนังสือแปลจากต้นฉบับเดิมทีเป็นภาษาญี่ปุ่นมีจำนวนมาก หนังสือภาษาอังกฤษทีเป็นที่รู้จักกันดีและนำมาใช้ประกอบการศึกษาวิชาเศรษฐกิจญี่ปุ่นนั้นก็มีอยู่หลายเล่ม อาทิเช่น

1. G.C. Allen, *A Short Economic History of Modern Japan 1867 - 1937*, George Allen & Unwin, London Third Revised Edition, 1972.

2. W.W. Lockwood, *The Economic Development of Japan: Growth and Structural Change 1868 - 1893*, Princeton University Press, Princeton 1954.

3. K. Beida, *The Structure and Operation of the Japanese Economy*, John Wiley and Sons Australasia PTY LTD., Sydney, 1970.

4. K. Kojima, *Japan and a New World Economic Order*, Croom Helm, London, 1977.

5. K. Yoshihara, *Japanese Economic Development*, Oxford University Press Tokyo, 1977-1986.

6. Tsuneta Yano Memorial Society, ed, *Nippon*, a charted survey of Japan.

หนังสือเล่มนี้มี edition ออกใหม่อยู่เป็นประจำ เป็นหนังสือที่ให้ข้อมูลทางสถิติต่าง ๆ เกี่ยวกับญี่ปุ่นให้นักศึกษาได้ตีเล่มหนึ่ง

อันที่จริงยังมีหนังสือภาษาอังกฤษที่กล่าวถึงเศรษฐกิจญี่ปุ่นไว้อีกมาก ไม่ว่าจะกล่าวโดยทั่วๆ

ไป หรือกล่าวเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งโดยปกติก็ไม่ได้สั่งให้นักศึกษาอ่านมากมายนัก เพราะคิดว่าสำหรับผู้สนใจศึกษาต่อจริงๆ เท่านั้นที่จะอ่านเพิ่มเติมไปจากหนังสือห้าหกเล่มที่กล่าวแนะนำไว้ข้างต้นนี้

เมื่อผู้วิจัยเริ่มสอนวิชาเศรษฐกิจญี่ปุ่นใหม่ในปี พ.ศ. 2527 นั้น ได้เลือกหนังสือภาษาญี่ปุ่นเป็นตำราหลักที่ใช้ในวิชานี้ และไม่ได้กำหนดให้นักศึกษาอ่านหนังสือภาษาอังกฤษโดยเฉพาะเล่มใดเล่มหนึ่ง แต่ในส่วนตัวผู้วิจัยเอง ย่อมตระหนักดีว่าหนังสือต่าง ๆ ที่ได้กล่าวถึงแล้วล้วนเป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งต่อตนเองในการสอนวิชานี้ แม้เมื่อหันมาใช้ตำราภาษาญี่ปุ่นแทนแล้วก็ตามเหตุผลสำคัญที่เลือกใช้นี้คือ ภาษาญี่ปุ่นมีอยู่หลายประการ กล่าวคือ

1. ตำราหลักที่เลือกใช้เป็นภาษาญี่ปุ่น และมีจุดเด่นที่เลือกดังได้กล่าวมาแล้ว

2. เชื่อว่าตำราภาษาญี่ปุ่นนั้นเขียนและวิเคราะห์จากแหล่งข้อมูลที่เป็นต้นตอโดยตรงที่สุด ซึ่งน่าจะมีจำนวนมากที่สุดละเอียดที่สุด มีความถูกต้องเมื่อได้เปรียบเทียบแล้วมากที่สุด ส่วนตำราภาษาอังกฤษหรือภาษาอื่นอย่างใดเสียก็ต้องอาศัยข้อมูลทางอ้อม ซึ่งอาจจะได้มาจากการแปล ผู้เขียนตำราภาษาอังกฤษส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ภาษาญี่ปุ่นดีพอจึงอาจพลาดข้อมูลที่สำคัญหรือถูกต้องกว่าบางอย่างไปได้

3. ตำราภาษาอังกฤษนั้นนักศึกษาไทยที่สนใจยังพออ่านเอาเองได้ แต่ตำราภาษาญี่ปุ่นนั้นในปัจจุบันนี้คงยังหาผู้อ่านออกได้ยาก จึงนำผู้ที่สามารถอ่านออกเข้าใจได้จะนำมาถ่ายถอดและศึกษาร่วมกับนักศึกษาได้

4. ตำราภาษาญี่ปุ่นในสมัยหลังมีลักษณะที่เขียน เพื่อให้ให้นักศึกษาอ่านศึกษามากขึ้นซึ่งต่างจากสมัยก่อนที่ว่าตำราญี่ปุ่นจะเป็นการบันทึกผลงานชิ้นโบว์แดงของผู้เขียนเท่านั้น มากกว่าที่จะแต่งให้คนอื่นใช้

5. เป็นโอกาสดีที่จะเผยแพร่แหล่งความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจญี่ปุ่นให้เป็นที่รู้จักกว้างขวางขึ้น

ซึ่งเหตุผลต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยได้เลือกใช้หนังสืออ่านประกอบเป็นตำราภาษาญี่ปุ่นด้วย แต่บางเล่มก็ได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษแล้วก็มี หนังสืออ่านประกอบที่แนะนำให้มีดังนี้

1. K. Emi and Shionoya (ed.), เศรษฐกิจประเทศญี่ปุ่น,
Tokyo : Yuhikakusansho, 1973
2. M. Komobushi, โลกในปัจจุบันและเศรษฐกิจญี่ปุ่น,
Tokyo : Zeimulzeiri-kyokhai, 1979
3. Masamura K., เศรษฐกิจประเทศญี่ปุ่น
Tokyo : Toyokeizaishinbunshi, 1982

4. H. Niida (ed.), เศรษฐกิจญี่ปุ่น,
Tokyo : Yuhikaku, 1982

5. Nakamura T., เศรษฐกิจประเทศญี่ปุ่น—
ความเจริญและโครงสร้าง,
Tokyo : Tokyo-Daigaku Shujpankai,
1980

6. K. Takahashi, สาเหตุความสำเร็จของ
เศรษฐกิจญี่ปุ่น,
Tokyo : Nihonkeizai Shinbunsha, 1981

7. T. Uchino, เศรษฐกิจญี่ปุ่นหลังสงครามโลก
Tokyo : Kodansha, 1978

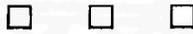
โดยสรุปแล้วจะสังเกตเห็นได้ว่าผู้วิจัยได้เลือกหนังสืออ่านประกอบโดยยึดหนังสือตำราของ Minami เป็นหลัก (หนังสืออ่านประกอบเลือกเพื่อสร้างเสริมส่วนที่ขาดหาย หรือมีน้อยเกินไปในหนังสือตำราหลัก) โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือเหตุการณ์ของเศรษฐกิจในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งความเจริญอย่างสูงของเศรษฐกิจญี่ปุ่นในทศวรรษที่หกสิบถือกันว่าเป็นมหัศจรรย์ทางเศรษฐกิจของโลกทีเดียว จึงหวังไว้ว่าการเลือกส่วนประกอบของหนังสือในลักษณะดังกล่าวนี้จะทำให้นักศึกษามีโอกาสรู้และเข้าใจวิเคราะห์วิจารณ์เศรษฐกิจญี่ปุ่นได้สมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ส่วนหนังสือเศรษฐกิจญี่ปุ่นที่เป็นภาษาไทยก็พอมืออยู่บ้าง เพราะแม้ในระยะต้นที่เริ่มเปิดสอนวิชาเศรษฐกิจญี่ปุ่นขึ้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น คณะอาจารย์กลุ่มผู้สอนซึ่งมีทั้งอาจารย์ประจำ และอาจารย์พิเศษก็ได้ร่วมกันจัดทำเอกสารประกอบคำบรรยายขึ้น คือ “เศรษฐกิจประเทศญี่ปุ่น” โดย เนาวรัตน์ เลชะกุลและคณะ เนื้อหาส่วนใหญ่กล่าวถึงเหตุการณ์สำคัญในสมัยปฏิรูปเมอิจิเพียงสมัยเดียว ต่อมาก็มีหนังสือโดยรัศมีดารา ชันติกุล ชื่อ “เศรษฐกิจประเทศญี่ปุ่น” ก็ได้ให้ข้อมูลอย่างกว้าง ๆ แก่นักศึกษาในระยะเริ่มต้นได้ดี

หนังสือที่เป็นภาษาไทยอีกเล่มหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจจากนักศึกษาก็คือ หนังสือชื่อ “ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับญี่ปุ่น” ซึ่งรวบรวมขึ้นโดยเขียน ชีระวิทย์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วารสารไทย-ญี่ปุ่นศึกษา ของสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็มีบทความเกี่ยวกับเศรษฐกิจญี่ปุ่นให้อ่านอยู่เป็นประจำ

นอกจากนี้ผู้วิจัยก็ยินดีให้นักศึกษามีโอกาสเลือกอ่านหนังสือที่เขียนเกี่ยวกับเศรษฐกิจญี่ปุ่นเล่มใดก็ได้ โดยมีข้อแม้เพียงว่าต้องวิเคราะห์ในเชิงเศรษฐศาสตร์เท่านั้น

สำนักหอสมุด